



Victor Olson var en av pojkarna i Enshult och det var han som 1897 startade upp en affär vid Danielshammar. Affären fanns kvar till en bit in på 1970-talet. Bild: FÖRENINGEN KRAFTTAGET

Danielshammar

- En plats med historia

BOXHOLM (LT)

Hade inte Carl Daniel Burén kommit till Boxholm och sett platsens möjligheter för järnframställning så hade nog det mesta blivit helt annorlunda, dagens valsverk i Boxholm hade till exempel knappast funnits. Men även i skogarna mellan Boxholm och Ulrika såg Burén till att ett järnbruk startade upp, men det visade sig ganska snart vara en felsatsning.

Den som kan Boxholms historia i grova drag vet vilken enorm betydelse som Carl Daniel Burén haft för Boxholm. I boken Tusenårssteg – En vandring i Boxholmsbygdens historia, finns ett avsnitt tillägnat denna man. Och det beror inte på att han råkar vara mormors farfars farfars far till Magnus Ugglea...

Burén var född den 4 maj 1744 på Skönnarbo bruk i Östgötska bergslag, det vill säga någon dryg mil norr om Tjällmo. Bruksverksamheten var en ganska mäktad bransch i mitten av 1700-talet men 1778 övertog han Boxholms säteri och de tre stångjärns-hamrarna vid Svartån. De hade anlagts av Gabriel Adolf Ribbing 24 år tidigare, men det var 1778 en väldigt liten anläggning. Men genom nybyggnad, upprustning och viktiga inköp stärkte Carl Daniel Burén Boxholms ställning med åtskilliga hundra procent.

Han köpte gårdar och säterier med tillhörande skogar, kol behövdes ju till järnbruket. Han anlade plåt-bleck-råståls- och knipphammare, flera härder för olika ändamål samt det första valsverket i Boxholms historia, ett verk för tillverkning av bandjärn. Han investerade i fem nya hammare i de befintliga smedjorna och han

byggde om samtliga fastigheter till rejäla hus. Listan på Carl Daniel Buréns investeringar skulle kunna göras längre!

Om Burén levte i vår tid så skulle han förekomma i tv, radio och tidningar, nämligen som nyhetsobjekt och som debattör och han skulle räknas bland de största svenska företagsledarna, allt enligt boken Tusenårssteg.

Carl Daniel Burén har också satt avtryck i Malexanderbygden. I boken Malexander – sockenbor berättar, kan man läsa om det kortlivade järnbruket vid Daniels-hammar.

År 1787 köpte Carl Daniel gårdarna Hallingsfäll, Mellansjö och Långstorp belägna i Malexander socken. År 1804 sökte han tillstånd att anlägga en hammarsmedja på Långstorp ägor och han fick också tillståndet. Årskapaciteten angavs till 600 skeppspund, vilket motsvarar 60 ton ämnesjärn. Men det blev sämre tider så investeringen sköts på framtiden. Carl Daniels äldsta son, Peter Carl, tog över ledningen 1812 och det kom att bli han som startade projektet och som även valde namnet Daniels-hammar efter sin far.

Bruket lades vid Långstorp kvarn där vattnet från sjöar som Hallängen, Lången och Långstorpasjön faller i en sex-ton meter hög fors. Det finns en karta från 1805 och på den ser man att det redan då fanns två mjölkvarnar och två sågar som låg på Långstorp ägor, men det fanns även en såg och kvarn längre ner men på Enshults mark.

Det nyanlagda bruket bestod av en rymlig stångjärns-smedja av sten med en ham-



Per Björkegren och dottern Sigrid bor granne med resterna av kvarnen och hammarsmedjan vid Danielshammar. Bilden till vänster: Det har gått 190 år sedan Danielshammars bruk startade upp på denna plats.

mare och två härdar, lager-

bodar, kolhus och tre arbetarbostäder. Det var alltså frågan om stora satsningar! Lands-hövdningen lär ha kommenterat satsningen 1828, han skrev då, "det anses fördelaktigt för dess ägare ävensom genom yppad arbetsförtjänst för ortens idoga men fattiga allmog".

Tillverkningen vid Daniels-hammar startade 1830 men projektet visade sig snart vara en felinvestering. Vattentillgången var otillräcklig och ojäm, fraktkostnaderna höga och konjunkturen svag.

Som mest producerades 200 skeppund, det var 1832, och endast 33 procents kapacitetsutnyttjande räckte inte för lönsamheten. Redan 1836 lades verksamheten vid Danielshammars bruk ner, alltså efter bara sex år.

Strax därefter anlades i stället en kvarn vid Danielshammar enligt Malexanderboken. Den var klar (senast) 1842, och 1887 ersattes den med en större kvarn. Den fick senare två turbiner och på 1920-talet



Ingen har betytt så mycket för Boxholm som Carl Daniel Burén. Han ses som skaparen av Boxholms bruk, men i skogarna knappt två mil öster om Boxholm och in till den nuvarande vägen till Ulrika såg han också till att ett järnbruk anlades. Det var dock en felsatsning så verksamheten lades snart ner, men namnet Danielshammar lever kvar, det kommer från Carl Daniel Burén. Bild: FÖRENINGEN KRAFTTAGET

fanns en räljomotor för reservkraft. Kvarnen blev en lyckad satsning som kom att anlitas mycket av Malexanders bönder.

Kvarnen drevs till 1964 och byggnaden brann ner i början av 1970-talet enligt boken.

I den före detta skogvaktarbostaden vid Danielshammar bor Per Björkegren med sin familj. Per växte upp bara fyra kilometer från Danielshammar så han är förstås välbekant med trakten. Per och dottern Sigrid visar ruinerna efter både hammarsmedjan och kvarnbyggnaden. Det är smårigt och besvärligt men fascinerande att se ruinerna och resterna efter smedja och kvarn.

Stenarna som bar upp kvarnbyggnaden är enorma. Enligt Per så låg 1830-talets hammarsmedja strax norr om kvarnbyggnaden, även där står murar och andra rester kvar bland snären.

Danielshammar var något av en mötesplats förr i tiden. En affär etablerades redan 1897. På ett gammalt vackert vykort kan man läsa "Victor Olsons Speceri-, Vävnads-, Garn- och

Diversehandel, Danielshammar". Vid en titt i husförhörsboken framgår att Wiktor flyttade från Enshult till det nybyggda Strömsbro 1897, det är så fastigheten med den före detta affären heter.

Många kunder var bönder som kom till kvarnen för att få mjöl malet och som samtidigt handlade i affären. Enligt Malexanderboken stängde affären år 1970, men Per tvivlade på årtalet så han kollade upp detta med dagens ägare av fastigheten. Därför vet vi nu att affären stängde 1973 och auktion hölls på våren 1974.

Vid Danielshammar har det även funnits en poststation, den tillkom före 1915 och fanns kvar till slutet av 1950-talet. Bussen gick förr två dagar i veckan turen Mjölby – Danielshammar – Ulrika.

Bussen har slutat gå för länge sen och smedjor och kvarnar har tystnat. Idag råder en fridfullhet över Danielshammar. Men en väldigt vacker trakt är det, och ruinerna är väl värda att titta närmare på.

Text och bild:
KLAS JOHANSSON

Det händer

Evenemangstips
i Boxholms kommun

Observera!

Nu i Coronatider kan evenemang vara inställda, även om de står med här. Kolla därför med arrangören att evenemanget du tänkt gå på verkligen blir av.

Öppet hus

För barn 0-5 år i vuxens sällskap. Alltid med barnrytmik och fika på schemat. Tid: 04-24, 04-28 och 05-01, kl 09.30-11.30. Plats: Boxholms församlingshem.

Musikgudstjänst

Tid: 04-26, kl 17-18. Plats: Timmerö kapell.

Mässa

Ekeby kyrka

Tid: 04-26 och 05-03, kl 11-12.

Timmerö kapell

Enkel frukost. Tid: 04-29 och 05-06, kl 09-10.

Valborgsfirande

Åsbo församlingshem. Tid: 04-30, kl 20-21. Plats: Åsbo församlingshem.

Gudstjänst

Tid: 05-03, kl 14-15. Plats: Rinna kyrka.

Bland trastar och sångare längs Svartån

En härlig vårpromenad där vi lyssnar och tittar på fåglar längs Idas stig tillsammans med guide Gunnar Myrhede. Tid: 05-07, kl 18-20. Plats: Samling på grusparkeringen vid Svartåvallen.

Lagnebrunna – från smått till stort

Guider: Lars Frölich och Anders Persson. Tid: 05-12, kl 18-20. Plats: Samling på Lagnebrunna gårdsplan.

Språkcafé

Tid: Tisdagar t o m 05-12, kl 17-18.30. Plats: Boxholms bibliotek.

Utsättning av tusentals ålyngel i sjön Sommen

Var med och sätt ut tusentals ålyngel i sjön Sommen. Har vi tur får vi även möjlighet att stifta bekantskap med vuxna ålar med hjälp av yrkesfiskare. Sommens fiskevårdsområde, Tekniska Verken och Naturum Sommen deltar. Kostnadsfritt. OBS! Dag bestäms med någon veckas varsel. Skicka med fördel in mailadress till miljo@mjolby.se i god tid innan för att få information så snart tidpunkt är bestämd eller kontakta miljökontoret 0412-850 00. Tid: En förmiddag i juli/ augusti. Plats: Samling vid Torpöns färjeläge.